

הסטטוס קוו אינו פתרון

ד"ר דן בן-דוד ואלוף (מיל') עוזי דיין

השבוע קבלנו עוד תזכורת מכאיבה מאוד למחיר המלחמה בטרור. אנו שולחים את מיטב בנינו למשימות שמהם חלקם אינם חוזרים. המינימום שאנו חייבים להם ולמשפחותיהם זו הידיעה שהפעילות שלהם הינה חלק מתוכנית אסטרטגית כוללת של ממשלת ישראל.

לפני כשנה וחצי, השתתפה המדינה כולה בבחירת הנהגתה הנוכחית. מי שקבלו מאתנו אז את המנדט – כדי לקבל הכרעות לאומיות, לגבש מדיניות ברורה ולהגשימה – לא הצליחו לעשות זאת בגלל צירוף של חוסר מנהיגות, אזלת יד וקטנוניות פוליטית. את המחלוקת שהם לא יכלו ו/או לא רצו להכריע בה, הם העדיפו לגלגל אל הבוחר. לא לכל הבוחרים, אלא רק לקומץ מזערי בלבד מבעלי זכות הבחירה במדינה. בזמן שהסקרים האחרונים מראים כי בציבור הרחב ישנם כשני תומכים בעד "תוכנית ההינתקות" לעומת כל מתנגד, מספר האנשים שהצביעו ביום ראשון וקבעו את התוצאה ההפוכה היוו 1% בלבד מבעלי זכות הבחירה במדינה.

להחלטה לאפשר השתתפות במשאל רק לחלק קטן ולא מייצג של בוחרים מצטרפת גם העובדה שהסוגיה עצמה לא הוגדרה בצורה ברורה. מה היא בדיוק "תוכנית" ה"הינתקות"? מהו היעד? לאן מוליכה אותנו הדרך הזו? כתוצאה מאי-הבהירות, הוסט הדיון הציבורי מהסוגיות העיקריות.

כשלוש ראש הממשלה במשאל אינו מוביל לסיום הפרשה. הבעיות שנותרו לא תפתרנה מעצמן והצורך במענה לא ירד מעל סדר היום. אירועי הלחימה בעזה ותוצאותיהם הטרגיות רק ממחישים זאת. ישראל נמצאת עתה באחת התקופות הגורליות שידעה מאז תש"ח. אנו אומה חזקה ומלוכדת הנלחמת בטרור. אין בכוח הטרור לסכן את עצם קיומנו, אבל חוסר החלטה באשר לדרכנו ונקיטת מדיניות תגובה בלבד, מבלבלים ומחלישים אותנו, פוגעים קשות באפקטיביות שלנו במלחמה בטרור, ומונעים מאיתנו את הגדרת היעדים החברתיים והכלכליים שלפנינו ואת השגתם.

החלטות שאנו צריכים לקבל היום יקבעו איזו מדינה וחברה נשאיר לילדינו ולנכדנו. סוגיית ה"הינתקות" חייבת להבחן בהיקף רחב ובראייה ארוכת טווח. היא צריכה להבחן בהתייחסות לשלושה תחומים מרכזיים המשפיעים על עתידנו: זהותנו הלאומית, הביטחון, סדר היום החברתי-כלכלי.

בין הירדן לים התיכון חיים היום 10.5 מיליון אנשים (3.7 מיליון פלסטינים ו-6.8 מיליון ישראלים), מהם 5.5 מיליון יהודים. בשנת 2020 יחיו בין הירדן לים התיכון כ-15 מיליון אנשים, ורק 45% מתוכם יהיו יהודים. נתון זה מציב איום משמעותי למהות הלאומית שלנו. כדי להמשיך להיות מדינה דמוקרטית עם אופי יהודי אנו זקוקים לשמר רוב יהודי מוצק. רוב זה צריך להישמר רק באמצעים דמוקרטיים, מוסריים וחוקיים. הדרך הריאלית היחידה לשמר אופי יהודי-דמוקרטי זה היא על ידי קביעת גבולות למדינה על פי שיקולים בטחוניים (כדי שנוכל להתקיים פיזית) ודמוגרפיים (ללא הפלסטינים, מהווים היהודים 81% מאוכלוסיית המדינה).

על כן, היעד המדיני-אסטרטגי צריך להיות היפרדות מהפלסטינים למדינה יהודית-דמוקרטית.

בדרך ליעד זה וכתנאי להשגתו, עלינו לתת ביטחון לאזרחי ישראל ולהלחם בטרור באפקטיביות. לשם כך על ישראל להמשיך בפעילות ההתקפית בכל מקום ולהוסיף את המרכיב ההגנתי – שהיה צריך להיות בידינו מזמן – גדר ביטחון. עד היום נבנה רק שליש מהגדר הנדרשת ואין כוונה להשלימה עד סוף שנה זו.

המטרות המסורתיות של השמאל ושל הימין – אפילו בגלגולן הנוכחי – כבר הוכרו על ידי מרבית הציבור בישראל כלא-מעשיות ואף כמוזיקות ליעד שהוצג כאן. רק מיעוט זעום יסכים באמת למציאות שתיווצר על פי הסכם ז'נבה, וגם מיעוט זה יזדקן עד שימצא (אם בכלל) פרטנר פלסטיני שירצה ויוכל לבצעו. כמו כן, מרעיון מדינה אחת, ישראלית, בין הירדן לים התיכון (ארץ ישראל השלמה) נפרד כבר רובו המכריע של הציבור הישראלי שהבין שזו תהיה בעצם מדינה דו-לאומית.

מפעל ההתיישבות בישי"ע משך אליו אנשים טובים רבים ומשאבים כספיים ניכרים. כל זאת נעשה בהתמדה, בהקרבה ובאמונה. ארץ ישראל היא מולדתו ונחלת אבותיו של העם היהודי. עקירת אנשים-אחים אלו מביתם וויתור על חלקים מארץ ישראל היא שבר קשה לכולנו מההיבט האנושי, היהודי, ההיסטורי והחברתי.

אך אין להתעלם מכך שהשליטה בעם הפלסטיני גורמת נזק קשה לישראל מבחינות מוסריות וביטחוניות ומסכנת את קיומה כמדינה יהודית-דמוקרטית. לכן עם כל הכאב והאמפתיה להתיישבות הישראלית, אין

מנוס מפשרה טריטוריאלית תוך הידברות ומתן מענה הולם, אישי והתיישבותי, למתיישבים שיפוננו. ללא הבנה של ציבור המתיישבים בישיע בצורך בפשרה טריטוריאלית משמעותית וללא הבנה של הממשלה בצורך בהידברות עם המתיישבים, אנו צועדים לקראת קרע חברתי שלא ידענו כמותו.

להיפרדות יזומה, עם גדר בטחון, תוך השארת דלת פתוחה למו"מ, כל היתרונות:

- מדיניות זו נותנת בטחון לאזרחי ישראל ומאפשרת לחימה אפקטיבית בטרור – וזה הרבה יותר ממה שמושג היום. הוצאת 7,500 ישראלים מתוך אוכלוסייה של 1.3 מליון פלסטינים ברצועת-עזה, למשל, תאפשר לנו ל"קצר קו" (הנשען, כדרוש, על גדר ביטחון) ולהמשיך להלחם בטרור ביתר אפקטיביות.
- מדיניות זו מובילה אותנו בביורר ליעדנו האסטרטגי – היפרדות מהפלסטינים – גם ללא פרטנר המוכן והמסוגל להגיע עמנו לפשרה הסטורית ולהסכם שלום.
- מדיניות זו היא יוזמה ישראלית – יוזמה "כחול-לבן" – שתזכה לתמיכת הרוב בישראל ומחוצה לה ותיצור מציאות שתאפשר דו-קיום שיביא בסופו של דבר גם פרטנר פלסטיני לשלום.
- מדיניות זו מאפשרת התפנות לעיצוב סדר יום חברתי-כלכלי שאי-אפשר להפריז בחיוניותו לנו כיום.

שיעורי האבטלה בישראל גדלים בהתמדה עשור אחר עשור – מפחות מ-3% ב-1973 ל-11% היום. זהו אחד משיעורי האבטלה הגבוהים במערב, והיד עודנה נטויה. ככל שיגדל מספר האנשים שאינם מצליחים למצוא עבודה, גדלים מימדי העוני. מאז המהפך הפוליטי בסוף שנות השבעים, תפחו מימדי העוני. היום יותר משליש מהמשפחות צנחו אל מתחת לקו העוני ואין באופק כל סימני האטה למגמה זו.

הפערים הכלכליים והחברתיים גדלו אף הם בהתמדה מאז שנות השבעים, מה שהפך את ישראל לאחת המדינות הפחות שוויוניות בעולם המערבי.

אי הספקת רמה מינימלית של תשתיות אנושיות ופיזיות כגון חינוך איכותי ושווינוי, רכבות וכבישים מנעו מחלקים הולכים וגדלים בחברה שלנו את הכלים, התנאים וההזדמנויות למצות את יכולתם. השארתן של אותן משפחות מאחור לא רק פוגעת בהן, אלא אף מונעת מכולנו ליהנות ממה שהן היו יכולות לתרום לכלכלה ולחברה בישראל. במשך שלושים השנים האחרונות, רמת החיים בארץ הולכת ונסוגה לעומת מדינות המערב המובילות. בעולם הגלובלי, התחרותי והפתוח, נתקשה בתנאים אלה למנוע ירידה מהארץ ולמשוך עליה.

ישנה חשיבות רבה לסדר עדיפות חדש בהקצעת תקציב המדינה, וכן לשקיפות ההקצעה. במדינה שבה התקציב האזרחי (כלומר, ללא הוצאות בטחון או אפילו תשלומי ריבית) לשנה, הינו גדול בכ-50 מיליארד שקל מהממוצע המערבי, בזמן שההשקעות בתשתית התחברותית של המדינה הגיעו רק למחצית מהמקובל במערב, לא קשה לנחש לאן הלך חלק גדול מהכסף שהיה ניתן להקדיש ליעדים אחרים.

מצב זה אינו גזירת גורל אלא תוצאה של חוסר סדר יום מאוזן וסדר עדיפויות לאומי שגוי שמתפתחים עם הזמן לסיכון קיומי למדינת ישראל.

מה אם כן צריך לעשות? להסכים שהשאלה המרכזית חייבת להיות מה טוב וחיוני לישראל: הבטחת האופי היהודי-דמוקרטי של המדינה, הגברת הביטחון האישי ואפקטיביות הלחימה בטרור וההתפנות להגשמת סדר יום חברתי-כלכלי.

ההתמקדות במשאל ללא דיון רציני ומקיף בסוגיות המרכזיות שהוצגו לעיל מדגימה את ההתדרדרות שחלה במשך שנים בדרך שבה מתקבלות, או לא מתקבלות, החלטות הקובעות את אופיה ואת עתידה של המדינה. עם כל אי-הבהירות והחלקיות הפוגמת, ה"הינתקות" יכולה להיות צעד חשוב בכיוון הנכון: היפרדות מהפלסטינים למדינה יהודית-דמוקרטית. אבל היא תמיד תהיה רק שלב אחד במהלך שלם של ההיפרדות שיעדיה הובאו כאן. זהו מסע שכל אזרחי ישראל (ולא רק מתפקדי הליכוד) צריכים לקחת בו חלק.

תכנונו והובלתו של מסע זה במלואו – על כל היבטיו – הינם חובתה ואחריותה של ההנהגה הנבחרת ועלינו לדרוש זאת ממנה. אך האחריות אינה רק שלה. על כתפינו מוטלת החובה לבחור מכאן ואילך רק במנהיגות הראויה למסע היסטורי כזה. מנהיגות עם חזון ודרך, יכולת החלטה, יכולת הגשמה, יושרה ודוגמא אישית.

ד"ר בן-דוד הינו מרצה לכלכלה באוניברסיטת תל-אביב. אלוף (מיל') דיין הינו נשיא המועצה הציונית וראש המועצה לבטחון לאומי לשעבר.